

DIERENWELZIJN, ALS EEN PAAL BOVEN WATER!

**VERKIEZINGSPROGRAMMA
PARTIJ VOOR DE DIEREN
WATERSCHAPSVERKIEZINGEN 2008**

**PARTIJ voor
DE DIEREN**

**Dierenwelzijn,
als een paal boven water!**

**Verkiezingsprogramma Partij voor de Dieren
Waterschapsverkiezingen 2008**

Amsterdam, september 2008

Inhoudsopgave

Een beschavingsoffensief	4
1. Muskusratten	7
2. Waterpeil	8
3. Calamiteitenplannen	9
4. Maaien, schonen, baggeren, dempen van waterwegen	9
5. Waterkwaliteit	11
6. Overstort	13
7. Natuurbeleid en duurzaamheid	14
8. Migratie van dieren	16
9. Kaderrichtlijn water	17
10.Hengelen en jacht	18
11.Uitzetten van dieren	20
12.Niet-inheemse diersoorten	21
Ten slotte	23

Een beschavingsoffensief

De strijd tegen het wassende water kenmerkt Nederland. Veiligheid staat voorop. Maar de bouw en het onderhoud van waterkeringen en afvoersystemen gaat volstrekt onnodig ten koste van vele miljoenen dieren. Denk aan de massale dood van vissen in de verontreinigde kanalen, de vermorzeling van leven in de schoepen van de gemalen, de zieltogende dieren die vanuit de sloot op de kant worden gedumpt en in de bagger stikken, of de verdrinkingsdood van muskusratten. Die ellende voltrekt zich veelal buiten het zicht van de burger.

Wat voor de Partij voor de Dieren als een paal boven water staat is dat het anders kan, zelfs met een verbetering van de veiligheid.

Het waterschap is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en het waterpeil. Wat we echter zien is dat het waterschap zich in belangrijke mate dienstbaar maakt voor de hengelaars, de landbouw en het bedrijfsleven, invloedrijke gebruikers van de wateren in Nederland. In de uitvoering staat de automatische piloot teveel aan ten koste van maatwerk en ten koste van vele dieren.

Dieren zijn evenals mensen wezens met gevoel en bewustzijn en dienen daarom te kunnen rekenen op mededogen. Zij worden echter steeds meer in hun welzijn aangetast en in hun voortbestaan bedreigd door toedoen van de mens. Aan de vernietiging van het leefmilieu en de schending van rechten van levende wezens moet een halt worden toegeroepen. In de beginselverklaring van de Partij voor de Dieren staat daarom de respectvolle omgang met dieren, mensen en de natuur centraal.

Een duurzame omgang met de wereld om ons heen

Het leefmilieu op aarde is in de afgelopen eeuw onder zware druk komen te staan. Het aantal mensen is toegenomen van 1,5 miljard in het jaar 1900 tot 6 miljard in het jaar 2000. Daarnaast hebben de technologische en economische ontwikkelingen de mens in staat gesteld om veel meer activiteiten te ontplooiën die een groot beslag leggen op natuur, milieu en natuurlijke hulpbronnen, waaronder landbouwgronden, water en energie. Om de druk op onze leefomgeving te verminderen zullen alle menselijke activiteiten moeten worden gebaseerd op het principe van duurzaamheid, dat er op gericht is om natuurlijke hulpbronnen niet uit te putten en het leven op aarde in al haar rijkdom mogelijk te houden.

Teneinde voldoende bereidheid hiertoe onder de bevolking te creëren zal er langdurig voorlichting gegeven moeten worden over het principe van duurzaamheid. Opvoeding en onderwijs dienen daarom zowel het respect voor dieren, mensen en natuur als het duurzaamheidsprincipe uit te dragen. Beleidsbeslissingen zullen onder alle omstandigheden uit moeten gaan van een *'no-regret'* scenario: zolang de gevolgen van een beleidsbeslissing voor een duurzame samenleving nog niet duidelijk zijn of wanneer zij negatief zullen uitpakken, zien we af van die maatregel.

Elke ontwikkeling die kans biedt op een meer duurzame samenleving zal moeten worden aangegrepen.

Rechten voor dieren en verbetering van het dierenwelzijn

Gezien de schaal waarop mensen beslag hebben gelegd op de aarde, zijn we aan dieren verplicht om ze te beschermen. Dit hoeft niet ten nadele te zijn van de mens. Een duurzame relatie met het ons omringende leven komt ook toekomstige generaties ten goede.

De Partij voor de Dieren streeft naar een versterking van de morele en juridische status van dieren door middel van de erkenning van dieren als wezens met bewustzijn en gevoel. Die erkenning dient doorgevoerd te worden in alle beleid van en toezicht en uitvoering door het waterschap waar dieren en hun leefgebied bij betrokken zijn.

Dieren worden door de mens in enorme aantallen gehouden, geëxploiteerd en gedood. Bij het waterbeheer gaat het dan om gefokte en gevangen vissen en andere dieren die uitgezet worden, maar ook om het doden van honderdduizenden muskusratten, de onzichtbare sterfte in de bagger die de waterbeheerder uit de sloot op de kant gooit of de miljoenen vissen die in de vijzels van de gemalen terecht komen. Als doding van gevangen dieren nodig blijkt, dan dient de methode te leiden tot een onmiddellijk, diep en onomkeerbaar bewustzijnsverlies, waar de dood op volgt. Het waterschap heeft een zorgplicht en is gehouden aan het tegengaan van misstanden op het gebied van dierenwelzijn. Dat zal dus ook in haar activiteiten tot uiting moeten komen. Om dieren een effectieve bescherming te bieden tegen vergiftiging, mishandeling en verwaarlozing dient het waterschap gebruik te maken van haar juridische mogelijkheden om laakbaar gedrag te bestraffen en bevoegdheden te verkrijgen om dieren uit benarde situaties te kunnen verlossen.

De leefgebieden van in het wild levende dieren mogen niet verder worden aangetast. Waar mogelijk dienen ze te worden hersteld, uitgebreid en met elkaar in verbinding worden gebracht, opdat de dieren zich weer in hun leefgebied kunnen vestigen. Ook het voortbestaan van in het wild levende dieren mag niet verder in gevaar worden gebracht. Waar in het wild levende dieren en mensen in elkaars nabijheid leven, moeten dieren zo veel mogelijk in staat worden gesteld om hun eigen leven te leiden volgens de natuurlijke processen, zonder ingrijpen van de mens. Het automatisch en cyclisch onderhouden van wateren dient doorbroken te worden. Maaien, schonen en baggeren dienen alleen plaats te vinden op diervriendelijke wijze en in waterwegen die voor behoud van de veiligheid van het land noodzakelijk zijn. Indien dieren onaanvaardbare overlast veroorzaken voor de mens, worden diervriendelijke mogelijkheden beproefd om de overlast tot een acceptabel niveau te beperken. Overlast mag nooit bestreden worden door hobbyisten (zoals jagers) met een eigenbelang.

Vermindering van het gebruik van dieren

Bij het gebruik van dieren dient steeds het doel van het gebruik kritisch beoordeeld en afgewogen te worden tegen de consequenties voor het dier. Naarmate de aantasting van het welzijn groter, het belang van het gebruik geringer en de kwaliteit van de alternatieven beter is, wordt het gebruik van dieren ethisch minder te rechtvaardigen. Dit betekent dat dieren niet in hun welzijn mogen worden aangetast of gedood mogen worden voor niet-essentiële zaken, zoals vermaak (hengelen) of symptoombestrijding (doden van niet-inheemse soorten).

Het gebruik van dieren moet consequent worden beperkt. Dit geldt voor in het wild levende dieren en gehouden dieren die uiteindelijk in het wild losgelaten worden en gebruikt worden voor onder meer consumptie (snoekbaars, paling), dierproeven (als biologische kwaliteitsmeter), vermaak (hengelen) en introducties (van otters, bevers, vissen etc.).

Een aangename samenleving

De Partij voor de Dieren gaat uit van de beginselen die zijn neergelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en het Handvest van de Aarde (1987). De Universele Verklaring van de Rechten van de Mens creëert de voorwaarden waaronder de mens in vrijheid en zonder onderdrukking en geweld kan leven en zich kan ontwikkelen. Het Handvest van de Aarde formuleert de uitgangspunten voor het in stand houden van de aarde en van de menselijke gemeenschap.

Onze grondhouding is, zoals verwoord in het handvest van de Aarde (artikel I, 1), dat 'alle schepsels onderling afhankelijk zijn en dat elke levensvorm, ongeacht zijn belang voor de mens, waardevol is' en dat mensen 'zich jegens elkander in een geest van broederschap [behoren] te gedragen' (Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, artikel 1). Dit uitgangspunt wordt zoveel mogelijk op de verschillende beleidsterreinen gehanteerd.

Waterschappen zijn regionale overheden, die taken verrichten op het terrein van het waterbeheer (en sommigen ook op het terrein van wegbeheer). De taken van de waterschappen zijn:

- Zorg voor de waterkering (veilige dijken, aanleg, onderhoud, beheer en toezicht)
- Zorg voor de waterhoeveelheid (waterpeil, waterafvoer, waterberging, gemalen)
- Zorg voor de waterkwaliteit (schoon oppervlaktewater, rioolwaterzuivering, toezicht).

De zorg van het waterschap is ook onze zorg. Met de Partij voor de Dieren in het waterschap kan ons beschavingsoffensief ook daar worden ingezet.

1. Muskusratten

Het zeewaterniveau stijgt en de afvoer van rivier- en regenwater wordt in toenemende mate een probleem. De Partij voor de Dieren stelt de veiligheid en het behoud van effectieve waterkering voorop. Er zijn echter geen dijken doorgebroken als gevolg van muskusratten, wel door andere oorzaken.

Toch worden onder het mom van veiligheid jaarlijks tussen de 200.000 en 400.000 muskusratten gedood. Muskusratten graven weliswaar holen, maar bevorderen (vergelijkbaar met bevers) ook de biodiversiteit in de sloten en kanalen, al was het alleen al door het afgrazen van waterplanten. Het idee dat minder dieren tot minder schade zou leiden, is veel te simplistisch gebleken en in veel gevallen onjuist. Er is dus geen rechtvaardiging voor de massale en wrede doding van muskusratten met klemmen en verdrinkingsvallen. Bovendien kost het de samenleving landelijk op jaarbasis €31 miljoen. Dit is een veelvoud van de daadwerkelijke schade die muskusratten aanbrengen. Er zijn andere, meer duurzame en effectieve oplossingen voor het probleem van de graverij in de waterkeringen.

Er zijn nog veel meer andere gravende dieren, zoals beverratten, mollen, konijnen, vossen en dassen. Ook die worden ongewenst verklaard als de bescherming tegen doorbraak in het geding is. Met uitzondering van dassen is het antwoord dan steeds: doden. De uitdaging is om het graven op kwetsbare plaatsen te ontmoedigen. Herhaald ontmoedigen blijkt bijvoorbeeld voor konijnen een effectief weermiddel om ze te doen verhuizen.

Maatregelen

- 1.1 Er komt een einde aan de huidige muskusrattenbestrijding.
- 1.2 De veiligheid van dijken wordt waar nodig verbeterd door ze groter te maken (overdimensioneren) en van een laag te voorzien waar gravende dieren die de functie van de dijk kunnen aantasten niet doorheen kunnen.
- 1.3 Onderzoek wordt ondernomen om te toetsen welk type oevers en maatregelen aantrekkelijk en onaantrekkelijk voor muskusratten zijn. Met de ruimtelijke inrichting van de regio wordt hier rekening mee gehouden.
- 1.4 Er worden detectiemethoden ontwikkeld om (muskusratten)graverij in dijken op te sporen, zodat tijdig maatregelen getroffen kunnen worden (ondoordringbaar maken van de oever of de dijk, of tijdig herstel).
- 1.5 Er wordt geïnventariseerd waar holen daadwerkelijk een bedreiging vormen voor een dijklichaam. Herstel wordt hier uitgevoerd en de dieren worden gedemotiveerd om hier te graven.
- 1.6 Alleen als blijkt dat ondanks de bovenstaande maatregelen een muskusrat (of een ander dier) bepalend is voor de veiligheid op een gegeven locatie, wordt het wegvangen en herplaatsen ervan overwogen.
- 1.7 Voor de schade door andere gravende dieren wordt op dezelfde wijze een diervriendelijke oplossing gevonden.

2. Waterpeil

De stijging van het zeewaterniveau en de toename van water dat afgevoerd zal moeten worden door ons land zijn de gevolgen van de opwarming van de aarde. De waterkering en de opvang van water zullen het antwoord hierop moeten zijn, om de veiligheid in het land voor mens en dier te waarborgen. Gelet op de vooruitzichten is bovendien terughoudendheid vereist bij het bouwen in diepe droogmakerijen en polders.

De kwaliteit van de dijken dient verbeterd te worden, waarbij het tijd wordt om geldverslindende en ineffectieve methoden zoals muskusrattenbestrijding te beëindigen (zie hoofdstuk 1). Het geld kan veel effectiever ingezet worden. Daarbij kiest de Partij voor de Dieren voor investeren in goede aanleg, zodat de onderhoudskosten laag zijn en overlast die mens en dier ondervinden door onderhoud beperkt blijven. Er kan dan onder meer gedacht worden aan extra brede dijken. Verschillende LCCM rapporten geven ook aan dat dijkverbreding een geschikt middel is om veiligheidsrisico's door graverij te voorkomen. Ook kan gedacht worden aan verbreding van belangrijke afvoerwateren, die naast verbetering van de afvoer ook de mogelijkheid inhoudt dat er veel minder gemaaid en geschoond hoeft te worden (zie hoofdstuk 4) en dat op termijn aanzienlijke kosten bespaard kunnen worden.

De waterberging in de vorm van bekkens van allerlei aard vergt veel meer aandacht (grootschalige gebieden bij een calamiteit, maar ook ondergrondse bekkens). Hierbij is het van belang om een fonds in te stellen dat bij waterschades onder meer grondgebruikers en eigenaren van onroerend goed schadeloos kan stellen, en om grootschalige waterberging met natuurontwikkeling te combineren, mits er ook opvang is voor dieren in geval van nood (zie hoofdstuk 3).

De belangen van het dier en de natuur dienen niet ondergeschoven te worden bij het reguliere waterpeilbeheer. De Partij voor de Dieren vindt het belangrijk dat alle belangen (bescherming van dieren, leefgebied, milieu, naast agrarische productie) gelijkwaardig aan bod komen en dat bijvoorbeeld het grondgebruik niet het voorrecht gegeven kan worden. Grondgebruik zal ook moeten kunnen wijken voor of zich aanpassen aan het behoud van een meer natuurlijk waterpeil. De gedachte van de regering om bijvoorbeeld het Groene Hart om te zetten in een groenblauwe delta benadert de Partij voor de Dieren positief. Het indrogen van de waardevolle veengronden kan hier bovendien mee voorkomen worden. Het waterschap dient er dan ook voor te zorgen dat alle belangen op gelijkwaardige wijze bij het beheer van het waterpeil worden betrokken.

Maatregelen

- 2.1 Het waterschap verbreedt de dijken en waterwegen die voor de waterafvoer belangrijk zijn, en legt waterafvoerbekkens aan om de gevolgen van de zeewaterstijging tegen te gaan en haar lange termijn kostenbesparing op het onderhoud en diervriendelijkheid te vergroten.
- 2.2 Het waterschap dient bij het beheer van het waterpeil alle belangen op gelijkwaardige wijze te betrekken en haar invloed bij de provincie hier ook op te baseren.

3. Calamiteitenplannen

Mochten dijken doorbreken of water in bekkens afgevoerd worden, dan horen er calamiteitenplannen te zijn die ook aangeven hoe dieren gered kunnen worden. Het gaat dan om de vele miljoenen gehouden dieren (gezelschapsdieren, vee) en om de in het wild levende dieren.

Waterschappen hebben een wettelijke plicht om calamiteitenplannen op te stellen. Calamiteitenplannen beschrijven in hoofdlijnen hoe het waterschap voornemens is te handelen bij calamiteiten. Een verdere uitwerking vindt plaats in andere plannen. De wijze van handelen wordt per type calamiteit in de desbetreffende calamiteitenbestrijdingsplannen gedetailleerd uiteengezet.

Daarnaast zijn waterschappen overlegpartner bij de totstandkoming van rampenbestrijdingsplannen betreffende wateroverlast. Over het algemeen hebben de calamiteitenplannen een enigszins technisch karakter en wordt er weinig aandacht geschonken aan dierenwelzijn. Het spreekt echter voor zich dat calamiteiten van grote invloed kunnen zijn op het welzijn van dieren. Te denken valt bijvoorbeeld aan calamiteiten als verontreiniging van water, watertekort of een dijkdoorbraak. Het waterschap neemt haar zorgplicht voor dieren serieus en neemt maatregelen in het calamiteitenplan op die voorzien in het beperken van dierenleed.

Maatregelen

- 3.1 Het waterschap regelt de opvang van gehouden en in het wild levende dieren in haar calamiteitenplan en de calamiteitenbestrijdingsplannen en beperkt het dierenleed in noodsituaties zoveel mogelijk.
- 3.2 Het waterschap brengt als overlegpartner bij de totstandkoming van rampenbestrijdingsplannen het welzijn van dieren onder de aandacht en stimuleert de opname van adequate maatregelen.

4. Maaien, schonen, baggeren, dempen van waterwegen

Het maaien van de planten langs en in de oevers en het schonen en baggeren van wateren zoals sloten en kanalen dienen vooral om de waterafvoercapaciteit in stand te houden. Voor de dieren die in en om het water leven betekent dit waterbeheer meestal een levensbedreigende ingreep. Vogels verliezen nesten, eieren en beschutting langs de kanten. Vissen en amfibieën verliezen hetzelfde in het water en de bodem. Daarnaast zijn er veel dieren die het leven laten, hetzij in het water hetzij verwond of verstikt in de bagger op de kant. Onderzoek is nodig om te bepalen welke aantallen dieren sterven bij de verschillende methoden en hoe dit voorkomen kan worden.

Ook ecologisch gezien betekent het huidige opschonen een drastische ingreep in de ontwikkeling van soorten zoals die in en om het water plaatsvindt. Gelet op deze overwegingen staat de Partij voor de Dieren een '*nee, tenzij*' beleid voor: niet maaien, schonen of baggeren, tenzij het voor de waterafvoer of waterkwaliteit aantoonbaar noodzakelijk is. Ook kan het nodig zijn om in te grijpen om de leefsituatie van een bedreigde soort te behouden en bijvoorbeeld de verruiging aan de kant tegen te gaan.

Waterafvoer is, zeker met de toenemende wateroverlast, belangrijk, maar de werkzaamheden aan de afvoerwateren vinden nu als een automatisme plaats in een cyclisch regime, ongeacht de dieren die op de betreffende locaties voorkomen. Dit automatisme dient doorbroken te worden. Zo blijkt uit onderzoek van Alterra uit 2006 dat het aantal vissen direct na het gebruik van een baggerpomp met 52% en vervolgens na 6 weken met 74% gedaald kan zijn. Maatwerk is nodig: sloten hoeven niet meerdere keren per jaar op de kop en er zijn dierbesparende technieken. In geval opschonen van wateren echt noodzakelijk is in verband met de waterhuishouding, dan vindt de Partij voor de Dieren dat zorgvuldige omgang met de dieren en hun leefomgeving altijd zou moeten gelden. Voor de werkzaamheden komt dat praktisch neer op:

- Het toepassen van dierbesparende technieken;
- Het slechts gedeeltelijk opschonen van een water, eventueel van jaar tot jaar een ander deel;
- Geen werkzaamheden verrichten in periodes waarin de soorten kwetsbaar zijn: tijdens de voortplantingstijd, de winterrust en/of migratie. Richtlijn is niet voor 15 juli of na 1 november, maar maatwerk is nodig, omdat de kwetsbare periodes van soort tot soort kunnen verschillen;
- De bagger of het schoonsel wordt niet op één grote hoop, maar uitgespreid op de kant gebracht. Wat op de kant gebracht is, wordt direct nagezocht op aanwezige dieren, die weer worden teruggezet. Bagger en schoonsel blijven lang genoeg liggen, opdat de resterende dieren ook zelfstandig terug in het water kunnen komen;
- Het aanleggen van compenserende habitat indien zeldzaam leefgebied wordt vernietigd;
- Het herinrichten van waterlichamen zodat minder onderhoud noodzakelijk is.

De Gedragscode van de waterschappen voor het waterbeheer is een stap in de goede richting, maar veel te beperkt, omdat ze alleen geldt voor zeldzame soorten en de wateren waar deze soorten voorkomen. Zorgvuldigheid dient voor alle soorten en wateren te gelden. Bovendien dient het waterschap erop toe te zien dat uitvoering door derden net zo zorgvuldig gebeurt.

Bij het dempen van sloten handelt het waterschap eveneens vanuit een *'nee, tenzij'* principe en gaat het zorgvuldig en met mededogen om met het leven in de sloot. Als er nog vissen of amfibieën in een te dempen plas of sloot leven, dan dient het dempen buiten de eerder genoemde kwetsbare periodes van de betreffende soorten plaats te vinden. Bovendien dienen dierbesparende technieken te worden toegepast. Ook dergelijke activiteiten bieden mogelijkheden tot het bevorderen van mededogen en zorgvuldige omgang met de natuur. Via samenwerking met scholen en vrijwilligersorganisaties kan het maatschappelijke draagvlak voor beschermen van in het water levende dieren worden vergroot.

Maatregelen

- 4.1 Onderzoek is nodig om te bepalen welke aantallen dieren het leven laten bij de verschillende methoden voor maaien, schonen, baggeren en dempen en hoe het diervriendelijker kan.
- 4.2 Het automatisme om wateren cyclisch te onderhouden (maaien, schonen en baggeren) dient doorbroken te worden. De werkzaamheden dienen alleen plaats

te vinden als het echt noodzakelijk voor de waterhuishouding. Maatwerk is nodig voor elk water.

- 4.3 Als maaien, schonen, baggeren of dempen noodzakelijk is dan dienen de minst dieronvriendelijke maatregelen (zoals hierboven beschreven) toegepast te worden.

5. Waterkwaliteit

Schoon water moet vanzelfsprekend worden. Dat dit niet het geval is, is vooral te wijten aan:

- De grote hoeveelheden meststoffen (vooral fosfaten) die uit de landbouwgronden spoelen.
- Het gebruik van bestrijdingsmiddelen ter bescherming van gewassen en bij onkruidbestrijding in de landbouw en op verhardingen (op wegen, bij groenbeheer en tuinwerkzaamheden etc.).

De meststoffen van de landbouw spoelen uit, maken de sloten en meren voedselrijk en bevorderen op onnatuurlijke wijze de groei van waterplanten en algen. Dat kan zover gaan dat de sloten verdichten en er onvoldoende zuurstof in het water overblijft. Zo verstikken de meststoffen het leven in de sloot. Die verstikking bevordert ook de ontwikkeling van gif zoals door botulismebacteriën en blauwalgen.

Vanuit haar taak om te zorgen voor een goede waterkwaliteit dient het waterschap via voorlichting, lobby, inspraak en het bewaken van een goede opvolging van de adviezen (bijvoorbeeld bij de nieuwe Wet ruimtelijke ordening) of andere middelen die haar ter beschikking staan, zich actief in te zetten om de intensieve bemesting terug te dringen, bijvoorbeeld door te stimuleren dat de intensieve veehouderij wordt omgezet in duurzame veehouderij of akkerbouw.

De bestrijdingsmiddelen kunnen tot een sluimerende vergiftiging en tot directe sterfte leiden. Sluimerend omdat het gif zich over langere tijd ophoopt (bijvoorbeeld zware metalen die vaak in deze middelen voorkomen) of omdat de oorsprong moeilijk te achterhalen is bij een concentratie van bijvoorbeeld glastuinbouwers. De bloemeteelt is berucht: door het gebruik van relatief veel en sterk insectengif is de milieudruk door die teelt aanzienlijk. Directe sterfte van dieren in de sloot kan door een zogenaamde piek in de milieubelasting komen wanneer er bijvoorbeeld gif door verwaaien tijdens het sproeien in de sloot terecht komt. De veroorzaker zou dan ontdekt kunnen worden, mits de handhaving goed werkt. Die dient te worden verbeterd. Meerdere RIZA studies laten namelijk zien dat verschillende soorten verboden middelen nog in het water te vinden zijn en de normen voor veilige gehalten van toegestane bestrijdingsmiddelen ver overschreden worden. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor glyfosaat, uit het veel gebruikte onkruidbestrijdingsmiddel Roundup. Het waterschap behoort zich actief in te zetten om nabij wateren de uitstoot van gif te verminderen. Teeltvrije zones, bevorderen van biologische landbouw, die geen bestrijdingsmiddelen toestaat, en bestrijding van onkruid zonder bestrijdingsmiddelen zijn voorbeelden.

Het waterschap dient zeer terughoudend te zijn met 'biologisch beheer' om de effecten van de vermessing tegen te gaan. Biologisch beheer komt neer op het wegvangen van vissen om de waterkwaliteit te verbeteren. Het is in veel gevallen een onacceptabele manier om water schoon te krijgen. De resultaten zijn wisselend en de handelingen leiden tot stress of zelfs de dood bij de dieren.

De mens moet zelf de verantwoordelijkheid nemen voor fouten uit het verleden en zorgen voor schoon water, op een diervriendelijke manier. Biologisch beheer mag alleen worden toegepast als het effectief is en er een diervriendelijke bestemming is voor de weggevangen dieren.

Wanneer landbouwgronden omgezet worden in natte natuur dan spoelt de vervuiling die in de bodem is opgeslagen uit naar het water. Dit heeft een negatief effect op de waterkwaliteit. Dit uitspoelen kan vele jaren duren. Het waterschap kan dit effect verminderen door te stimuleren dat combinaties van gras met zichzelf bemestende klaver worden toegepast, die vervolgens geoogst worden, alvorens een natte natuur wordt ontwikkeld. De oogst zorgt voor een veel effectievere en schonere afvoer van de voedingsstoffen (zoals bij het Noord-Brabantse Hengstven van Natuurmonumenten gebeurt).

De zorg voor de kwaliteit van het water geldt voor alle wateren. De waterkwaliteit van alle wateren die het waterschap beheert, dient herhaald en op wetenschappelijk verantwoorde wijze te worden gemeten, met een volledig sluitend netwerk van meetpunten. Met een systematische aanpak is het mogelijk om ontwikkelingen in de tijd en ruimte te volgen en voorspellingen te doen over milieubedreigingen. Dit vergroot bovendien de mogelijkheid om een veroorzaker aan te wijzen. Vergiftigingen van het leefmilieu met massale sterfte van vissen en watervogels en gevaar voor mensen als gevolg kunnen dan beter worden voorkomen.

De relatie tussen waterzuivering en natuurontwikkeling zoals bij toepassing van de zuiverende werking van begroeide, flauw oplopende oevers, waterminnende planten als riet, lisdoddes, kalmoes, grote egelskop of gele lis, maar ook van bijvoorbeeld driehoeksmosselen (bij blauwalgen met name) verdient meer onderzoek en uitwerking.

Vanuit haar taak als beheerder van de waterkwaliteit is het nodig dat het waterschap actief bijdraagt aan de bewustwording over de relatie tussen de consumptie van niet-duurzaam geproduceerde akkerbouw en bio-industrieproducten en de vervuiling van de bron van het leven: water. De huidige voorlichting door het waterschap is op dit punt volstrekt onvoldoende. Belangrijk zijn bijvoorbeeld voorlichtingen op scholen over die relatie, gecombineerd met excursies naar sloten, waar mogelijk in samenwerking met vrijwilligersorganisaties als IVN, KNNV en RAVON.

Maatregelen

- 5.1 Het waterschap streeft naar een verdere vermindering van fosfaat in het oppervlaktewater. Het waterschap zet zich daarom actief in om de intensieve bemesting en de veestapel te verminderen en mestvrije zones langs waterwegen en filtering door planten op flauw oplopende oevers te realiseren.
- 5.2 Het waterschap stimuleert dat de afvoer van voedingsstoffen gerealiseerd wordt door toepassing en oogst van klaver met gras, alvorens een natte natuur in te richten.

- 5.3 Het waterschap is zeer terughoudend met het wegvangen van vissen om de gevolgen van de vervuiling tegen te gaan (biologisch beheer). Van toepassing kan alleen sprake zijn wanneer de gevangen vissen een diervriendelijke bestemming krijgen.
- 5.4 Het waterschap zet zich actief in om nabij wateren de uitstoot van giften te verminderen, ondermeer door hier teeltvrije zones te hanteren of biologische landbouw en bestrijding van onkruid zonder bestrijdingsmiddelen te promoten via voorlichting, advisering en bestuurlijk overleg.
- 5.5 Het waterschap bevordert het toezicht op de kwaliteit van het oppervlaktewater en de handhaving van de milieuregelgeving.
- 5.6 De mogelijkheden om waterzuivering en natuurontwikkeling samen te laten gaan worden onderzocht en bij geschiktheid toegepast.
- 5.7 Het waterschap gaat een actieve rol spelen in de bewustwording over de relatie tussen de consumptie van niet-duurzaam geproduceerde akkerbouw en bio-industrie producten, en de vervuiling van de bron van het leven: water. Voorlichting op scholen en excursies spelen hierbij een belangrijke rol, al of niet in samenwerking met vrijwilligersorganisaties op het gebied van natuur en milieu.

6. Overstort

Een overstort is een onderdeel van het rioleringsstelsel om, net als een ontluchtingsventiel, overtollig water uit het systeem te lozen. Zo kan water (afvalwater en regenwater) uit de riolering bij hevige regenval op het oppervlaktewater geloosd worden. Dit overstortwater kan lokaal tot een sterke vervuiling van het oppervlaktewater leiden, waardoor massale sterfte van vissen en andere dieren kan optreden. De verantwoordelijkheid voor voldoende rioolcapaciteit, de goede conditie van de riolering, het scheiden van de afvoer van regenwater van afvalwater en het toezicht op de lozers op het rioleringsstelsel, ligt bij de gemeente.

Uit onderzoek van stichting RIONED uit 2007 blijkt dat ruim 90% van de gemeenten met wateroverlast te maken heeft en meer dan de helft van de gemeenten locaties heeft waar bij herhaling wateroverlast is. Ongeveer 30% van de gemeenten geeft aan dat regenwateroverlast lijkt toe te nemen en dat veel problemen (achteraf) waren te voorzien. De rol van het waterschap is nu juist toezicht te houden op het lozen van de gemeente via de overstorten. Zij kan de gemeente dus bij ernstige vervuiling van het oppervlaktewater, bijvoorbeeld bij achterstallig onderhoud of bij te voorziene problemen waar niets aan is gedaan, aansprakelijk stellen.

Het waterschap kan ook toetsen of gemeenten al bij de aanleg van de riolering voldoende maatregelen (zoals een gescheiden systeem van regenwater en afvalwater, de inrichting van tijdelijke waterberging in de straat of op pleinen en van ondergrondse bezinkbekkens) heeft getroffen om het risico te verkleinen dat het oppervlaktewater via overstorten door rioolwater wordt vervuild.

Maatregelen

- 6.1 Het waterschap ziet erop toe dat de gemeenten regenwater meer gescheiden afvoeren en extra afvoercapaciteit in het regenwatersysteem realiseren.

- 6.2 Het waterschap stimuleert gemeenten om bij haar planologie rekening te houden met de hoeveelheid verhard oppervlak in relatie tot de opvang van regenwater en de benodigde vertraging van de afvoer bij hevige regenval om zo de kans op overstort te verlagen.
- 6.3 Het waterschap onderzoekt welke factoren vooral voorspellend zijn voor het ontstaan van massale vissterfte bij overstort om hiermee aan de gemeenten eisen te stellen ten aanzien van haar rioolvoorzieningen en de lozingen op het riool. Zonodig stelt zij de gemeente aansprakelijk.
- 6.4 Het waterschap draagt zorg voor de hulpverlening aan de dieren in nood in geval van een overstort waar dieren door dreigen dood te gaan.

7. Natuurbeleid en duurzaamheid

Nederland kenmerkt zich door een verscheidenheid aan natuurgebieden. De onderlinge verbindingen van deze natuurgebieden en die met natuurgebieden in Europa zijn een voorwaarde voor een dynamische flora en fauna waar de invloed van de mens geminimaliseerd wordt. Het realiseren van deze verbindingen en grootschalige natuurgebieden in het kader van de Ecologische hoofdstructuur (EHS) en Natura 2000 krijgt hoge prioriteit. Het waterschap heeft specifieke verantwoordelijkheid voor natte natuurgebieden en natte verbindingzones, omdat de inrichting van wateren en waterkanten haar taak is. Daarmee heeft het waterschap een sleutelrol bij de EHS en Natura 2000.

Oevers dienen bij voorkeur geleidelijk af te lopen om hiermee ruimte voor een natuurlijke gradiënt en biodiversiteit te ontwikkelen. Waar dit niet mogelijk of haalbaar is, moeten minimaal inhammen gecreëerd worden op regelmatige afstanden waardoor dieren in en uit het water kunnen komen, vissen en amfibieën kunnen paaieren etc. Het meanderen van waterwegen dient in stand te blijven of hersteld te worden. Het waterschap waakt ervoor dat optimaal gerecreëerd kan worden waar het water zich hiervoor leent en dat de recreatie op of in het water niet ten koste gaat van de natuur.

Het waterschap heeft vele oevers en oppervlaktes in haar beheer, waar biodiversiteit actief wordt bevorderd. Er is ruimte voor ganzen nodig en ganzen vinden nabij en in het water hun schuil- en rustplaats. Voedsel wordt in veel gevallen echter in de weilanden van de boer gevonden. Ganzen raken zo in toenemende mate in opspraak, met als gevolg dat ze ieder jaar na 1 april massaal verjaagd en geschoten kunnen worden. De Partij voor de Dieren meent dat ganzen naar niet-productievelden moeten worden gelokt, onder meer die het waterschap beheert (zoals (delen van) dijklichamen, randen langs waterwegen, terreinen waar natuur ontwikkeld wordt). Onderzoek heeft aangetoond dat witte klaver (dat niet hoeft te worden bemest) zeer aantrekkelijk is voor ganzen (5 keer aantrekkelijker dan bemest gras), zorgt voor een rijk bodemleven en daarmee nieuwe kansen biedt voor biodiversiteit en weidevogels, die voedsel in de bodem vinden. Daar waar mogelijk zou het waterschap klaverrijke foeragegebieden moeten inrichten, omdat zij een goede leefomgeving voor mens en dier om en nabij het water bevordert en dus ook daar voor geschikt voedsel zorg draagt. Het zou onterecht zijn alleen rustgebieden te creëren en dan de ganzen in feite naar de naburige grondgebruiker voor voedsel te sturen. Met de mogelijke schade en neiging tot afschieten van dien.

De ontwikkeling in de aantallen dieren en soorten in de verschillende wateren zijn indicatief voor de ontwikkelingen in het watermilieu. Het meten van deze ontwikkelingen is dan ook een primaire taak van het waterschap. Deze taak dient diervriendelijk te gebeuren en niet te worden uitbesteed aan hobbyisten met een eigen belang, zoals hengelaars.

Het waterschap is visrechthebbende van haar wateren en ze dient het uitzetten van vissen niet toe te staan (zie hoofdstuk 11). Het hengelen zelf dient niet te worden toegestaan vanwege het dierenvriendelijke karakter van deze bezigheid en omdat het tot schade aan de natuur leidt. Voorbeelden hiervan zijn het bijvoeren (verder gaande verrijking van het water dat al te voedselrijk is) en het gebruik van lood (zware metalen komen in het milieu en kunnen onder meer tot aantasting van het aanpassings- en voortplantingsvermogen van dieren leiden, zie hoofdstuk 10).

De waterkwaliteit en het waterpeil zijn in belangrijke mate bepalend voor de natuurwaarde van de wateren en de nabije gebieden. Hier zijn de maatregelen van toepassing die in de hoofdstukken over de waterkwaliteit en over het waterpeil worden genoemd

Het waterschap is een overheidslichaam en heeft daarom een voorbeeldfunctie. Dit gaat op voor het materieel (energiezuinige auto's), de catering (biologische producten), het papiergebruik, huisvesting (duurzaam geproduceerd materiaal en warmte) en ook voor het materiaal om haar taken uit te voeren (inrichting waterwerken, dijklichamen etc.). Er wordt geen tropisch hardhout of ander hout gebruikt dat niet op een duurzame wijze is geproduceerd.

Ondersteuning van een ontwikkelingsland bij het beheer van de waterhoeveelheid- en kwaliteit is een voorbeeld van mededogen en een uitwerking van het bevorderen van dieren- en natuurbescherming. Ontwikkelingssamenwerking is echter primair een taak van het ministerie van Buitenlandse Zaken en dient dan ook goed met haar te worden afgestemd.

Maatregelen

- 7.1 Het waterschap neemt een proactieve rol in het bevorderen van natuurgebieden en verbindingzones ten behoeve van de EHS en Natura 2000.
- 7.2 Het waterschap bevordert het ontstaan van natuurvriendelijke oevers en oevers met paai-, drink, uitstap- en rustplaatsen, naast een natuurlijke, variabele loop van de waterwegen (meanderen).
- 7.3 Het waterschap zet haar velden, zomen en dijken zo veel als mogelijk in om aantrekkelijke foerage voor dieren zoals ganzen en weidevogels te bieden, mede om zo eventuele landbouwschade te voorkomen. Witte klaver is hier bij uitstek geschikt voor.
- 7.4 Het waterschap voert de metingen ten aanzien van de stand van de in het water levende dieren zelf en op een diervriendelijke manier uit.
- 7.5 Het waterschap verhuurt het visrecht niet meer en staat het hengelen en uitzetten van vissen niet meer toe.
- 7.6 Het waterschap geeft het goede voorbeeld door het gebruik van duurzaam geproduceerde, respectievelijk diervriendelijk geproduceerde goederen en energiebesparing in al haar taken en uitvoeringen.

8. Migratie van dieren

Vissen van verschillende soorten zwemmen grote afstanden om te kunnen overleven. Zalm, zeeforel, stekelbaars en paling migreren tussen het zoete en zoute water. Barbeel, winde en kopvoorn doen dat in het zoete water. Ze zoeken dan gebieden waar ze kunnen volgroeien of voortplanten. Nederland kent echter ongeveer 10.000 stuwen en 3.500 gemalen ten behoeve van waterbeheer. Daarnaast zijn er talloze sluizen en dammen en een zestal waterkrachtcentrales. Voor veel vissen vormen deze voorzieningen een onneembaar obstakel om te migreren, of nog erger, ze dragen zorg voor een wisse dood.

De aanleg van waterbouwkundige kunstwerken heeft geleid tot een grote mate van versnippering van wateren. Het oppervlak aan potentieel leefgebied dat beschikbaar is voor vissen is daardoor afgenomen. Het gevolg hiervan is dat vissoorten in hun bestaan worden bedreigd. De belemmering van migrerende dieren staat echter haaks op de kabinetsdoelstelling om leefgebieden met elkaar te verbinden (EHS, Natura 2000), waardoor natuurlijke trekroutes weer hersteld worden en dieren zich kunnen verspreiden. Daarnaast worden naar schatting jaarlijks miljoenen vissen verminkt of vinden hun dood in de malende vijzels van gemalen of de aan een stuw gekoppelde waterkrachtcentrale. Het gaat hier om één van de grootste vormen van verborgen dierenleed in Nederland.

Inmiddels zijn er echter al vele technische maatregelen ontwikkeld, die het vissen mogelijk maken om waterbouwkundige obstakels zonder schade te passeren. Een speciaal geval betreft het inlaten van zout water. In geval het de migratie van dieren bevordert, staat de Partij voor de Dieren hier positief tegenover, mits de veiligheid van het achterland gegarandeerd, de belangen van de naburige grondgebruikers gerespecteerd en de zoetwatervoorraden niet bedreigd worden. De toepassing van migratiebevorderende maatregelen moet veel meer prioriteit krijgen, ook vanwege de stevige juridische verplichtingen voor waterbeheerders ten aanzien van vismigratie en visveiligheid van waterbouwkundige kunstwerken. De Viswaterrichtlijn, artikel 36 van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren, de Kaderrichtlijn water, de Flora- en faunawet, de Europese aalverordening, de Beneluxbeschikking vrije vismigratie en de Decembernota KRW/WB21 2006 laten wat dat betreft niets aan duidelijkheid te wensen over.

Het waterschap zou op dit gebied derhalve meer structureel beleid moeten voeren en financiering moeten waarborgen, in plaats van ad hoc visveiligheid mee te nemen bij haar werkzaamheden.

Maatregelen

- 8.1 Alle gemalen dienen visveilig ingericht te worden. Er dienen viskeringen gebouwd te worden, waarbij met behulp van geluid en licht, in combinatie met visgeleidingssystemen de vissen de mogelijkheid wordt geboden om de waterschoepen en vijzels te ontwijken.
- 8.2 Het waterschap dient verder onderzoek te verrichten naar mogelijkheden om vissen en andere dieren weg te houden van installaties of werken met een aanzuigfunctie.
- 8.3 Op punten die van belang zijn voor vismigratie dienen obstakels passeerbaar gemaakt te worden.

9. Kaderrichtlijn water

Het doel van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is de vaststelling van een kader voor de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater, kustwateren en grondwater.

De KRW geeft in dit kader aan de lidstaten een resultaatsverplichting. Het grond- en oppervlaktewater binnen Europa moet in principe in 2015 in een 'goede toestand' verkeren.

De zogenaamde 'goede toestand' van wateren valt uiteen in twee componenten, een goede chemische toestand (schoon water) en een goede ecologische toestand (levend water).

De Europese doelstellingen zijn van toepassing op alle wateren, ongeacht of zij in het kader van de KRW zijn aangewezen als waterlichaam. De discussie die in Nederland gevoerd wordt of water dat niet aangewezen is als waterlichaam ook moet voldoen aan de KRW normen, acht de Partij voor de Dieren daarom niet ter zake doende. De aanwijzing van waterlichamen is slechts een administratief hulpmiddel. Door de onderlinge relatie kunnen wateren binnen een bepaald watersysteem niet los van elkaar gezien worden. De stroomgebiedbenadering veronderstelt visie en beleid ten aanzien van het hele stelsel van wateren.

Hoe de toestand van de wateren die niet als waterlichaam zijn aangewezen, de zogenaamde kleinere wateren, het beste kunnen worden gevolgd en hoe de 'goede toestand' van bijvoorbeeld de boerensloot het beste bewaakt kan worden, laat de Europese Unie in het midden. De Partij voor de Dieren vindt het echter belangrijk dat waterschappen een bredere visie hebben dan alleen een visie op KRW waterlichamen.

De ecologische doelstellingen en normen van de Europese regelgeving worden bepaald aan de hand van een referentie. De referentie gaat gedetailleerd in op de biologische kwaliteitselementen. Zo worden de verschillende soorten algen, planten, waterdieren en vissen uitvoerig beschreven, omdat deze soortengroepen veel over de biologische kwaliteit van het water vertellen. De biologische kwaliteitsnormen zijn erbij gekomen omdat in veel wateren, ook daar waar de chemische waterkwaliteit niet het probleem is, de biologische toestand te wensen overlaat. Zo kunnen bepaalde leefgebieden zijn verdwenen, of vissen hun paaiplaatsen niet meer bereiken, doordat er stuwen zijn geplaatst. Het waterschap zal dan een meetnetwerk en geschikte deskundigen moeten kunnen inzetten om die biologische kwaliteit ook van de andere wateren dan de KRW waterlichamen in beeld te brengen.

Maatregelen

- 9.1 Het waterschap neemt in haar beheerplannen ook een visie en beleid op ten aanzien van wateren die niet zijn aangewezen als waterlichaam, in overeenstemming met de doelstellingen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Het volgen van de conditie en de handhaving zal in ieder geval hier deel van uitmaken.
- 9.2 Het waterschap dient een toereikend meetnetwerk en voldoende ecologische specialisten in te zetten om uitvoering te geven aan de Europese doelstellingen.
- 9.3 Bij noodzakelijke maatregelen die verslechterend werken (bouwen, peilverlaging), dienen compenserende maatregelen genomen te worden.

- 9.4 De aanleg van voldoende natuurvriendelijke oevers dient versneld uitgevoerd te worden. Het waterschap stimuleert de provincie om hierbij voldoende ondersteuning te bieden. In samenwerking met andere overheden wordt gekeken of onteigening het proces van grondverwerving ten behoeve van de aanleg van natuurvriendelijke oevers kan versnellen.

10. Hengelen en jacht

De Partij voor de Dieren vindt dat dieren als levende wezens met bewustzijn en gevoel met mededogen en zorgvuldigheid behandeld moeten worden en heeft er daarom bezwaren tegen om dieren ten koste van hun vrijheid en welzijn ter vermaak van de mens te gebruiken. Die bezwaren zijn uiteraard het sterkst indien dieren worden gedood en verwond, zoals bij de jacht en het hengelen.

Het waterschap heeft een belangrijke rol in het tegengaan van het hengelen. Niet alleen omdat het de visrechten heeft voor de wateren in haar eigendom, maar ook omdat ze gaat over hoe het water ingericht en de visstand beheerd gaat worden. Bovendien heeft zij vanuit haar wettelijke verplichte zorg voor dieren en de natuur een rol in de voorlichting over het omgaan met het water en al het waterleven.

Vissen zijn hoogontwikkelde gewervelde dieren met gevoel en bewustzijn, die pijn en angst kunnen ervaren. Dit blijkt onder andere uit internationaal gepubliceerd wetenschappelijk werk en het feit dat dierexperimentencommissies hier ook van uitgaan. Voor de vissen is het hengelen een pijnlijke en levensbedreigende activiteit. De dieren worden immers gevangen met een haak, aan hun bek uit het water getrokken, vervolgens vastgepakt en onthaakt. Het onthaken, met name bij vishaken met een weerhaak, leidt vaak tot ernstige verwondingen aan de vissenbek. Daarnaast veroorzaken ingeslikte vishaken dodelijke verwondingen aan de organen van de vis. Uit een enquête van het NIPO in 2002 blijkt dat 69% van de Nederlanders vindt dat de weerhaak verboden moet worden.

Nadat de vissen gevangen zijn, worden ze vaak geruime tijd in leefnetten gehouden voordat ze hun vrijheid terugkrijgen. Deze netten, die in het water hangen, veroorzaken veel stress en verwondingen aan de huid waardoor de vissen kunnen sterven, zelfs al worden ze weer teruggezet. De beschermende slijmlaag is voor de overleving cruciaal en ook het beetpakken van een vis kan die laag eraf scheuren. De laatste ernstige lijdensweg is het doden wat in veel gevallen zo ondeskundig gebeurt dat er eerst sprake is van verminking of verstikking voordat de vis het leven laat. Wedstrijdhengelen leidt al helemaal snel tot misstanden. Omdat het toezicht door de hengelverenigingen zelf plaatsvindt, moge duidelijk zijn dat veel dierenleed niet bekend wordt.

Een ernstig gevolg van het hengelen is de vogelsterfte. In veel (water)vogels worden vishaken en vislood aangetroffen. Ook raken vele dieren verstrikt in achtergelaten of verloren visdraad. Verschillende watervogels slikken steentjes in om voedsel in de maag te kunnen vermalen. Soms zien ze loodkorrels voor grit aan (ook lood waarmee jagers hebben geschoten is nog volop aanwezig in de natuur). Het inslikken van loodkorrels door watervogels leidt tot een langzame opname in het bloed van lood onder invloed van het maagzuur. Dit veroorzaakt loodvergiftiging en uiteindelijk een pijnlijke dood. Soms

zit aan de loodbolletjes nog een stuk vislijn. Wanneer de vislijn ergens achter blijft haken sterft de vogel een ellendige (honger)dood. Dierenambulances en vogelasielen worden regelmatig met slachtoffers geconfronteerd.

De georganiseerde hengelsport heeft zich de afgelopen jaren veel moeite getroost om kinderen enthousiast te maken voor het hengelen. Hengelen zou een goede manier zijn om de kinderen kennis te laten maken met de natuur. Uit de NIPO-enquête uit 2002 blijkt echter dat 73% van de Nederlandse bevolking het hengelen geen geschikt middel te vinden om kinderen mededogen voor dieren bij te brengen. De Partij voor de Dieren is het met deze 73% eens.

Hengelen leidt verder tot vergiftiging van de bodem en het water door het gebruik van lood. Een ander belangrijk milieueffect is het bijvoeren. Er worden naar schatting jaarlijks meerdere tonnen aan lokmiddelen in het water gegooid. Dit leidt tot een verdere voedselverrijking van het toch al te rijke water (zie hoofdstuk 5). Lokaal is onderzoek nodig om de milieueffecten van het hengelen te kwantificeren.

Visstandbeheercommissies zijn verplicht ingesteld voor de wateren van de staat en worden bevorderd voor de andere wateren. Die commissies bestaan vooral uit hengelaars en beroepsvissers en zijn ingesteld ter bevordering van visstandbeheer en benutting van vissen en samenwerking tussen hengelaars en beroepsvissers.

Ook de beroepsvisserij is veelal wreed voor vissen. Nog afgezien van het vistuig, dat vele dieren naast vissen het leven kost en vissen in stress kan brengen en verwonden, valt te denken aan de dodingsmethode bij palingen, waarbij zout op de paling wordt gestrooid. Het dier ervaart dit als een soort inbranden en na heftig gespartel om uit het zout weg te komen, raakt het dier passief. Nog bij bewustzijn wordt het dier vervolgens gespiest en van de inhoud van zijn buikholte ontdaan om gerookt te worden. Ook andere vissen komen meestal na een lange doodstrijd aan hun eind. Een verantwoorde 'groene' visserijsector voorkomt overbevissing, zorgt voor minimale bijvangst, tast het milieu niet aan, belemmert de migratie niet en hanteert alleen diervriendelijke vangst- en dodingsmethoden. Het waterschap dient een dergelijke groene visserijsector te stimuleren. Bovendien heeft het waterschap de eindverantwoordelijkheid voor de metingen van de visstand en het visstandbeheer. Daarom vindt de Partij voor de Dieren dat visstandbeheercommissies opgeheven dienen te worden waar dat kan. Zolang de (verplichte) commissies er nog zijn, vindt de Partij voor de Dieren dat het dierenwelzijn veel meer aandacht dient te krijgen, onder meer door te bevorderen dat natuur- en dierenbeschermende organisaties tot de commissie toetreden en afspraken worden gemaakt over het toepassen van de minst dier- en natuuronvriendelijke vanglocaties, type vistuigen en dodingsmethoden, naast onderzoek naar dodingsmethoden. Adviezen van terreinbeherende en dierenbeschermende organisaties dienen meer belang te krijgen in het beleid van en het beheer door het waterschap, omdat de ontwikkeling van het aantal vissen en soorten vooral op ecologische beginselen en natuurbehoud en niet op onderwaterjacht gebaseerd dient te zijn.

Vergelijkbaar met hengelen lijkt een omslag nodig bij het waterschap ten aanzien van de jacht. Het waterschap heeft de jachtrechten op haar terreinen, maar de verhuur ervan dient te worden stopgezet. Plezierjacht is niet acceptabel, net als het doden van dieren onder het mom van beheer of schadebestrijding. Ethisch gezien is er geen rechtvaardiging voor het met plezier doden van dieren. Al helemaal niet als het doden

gepaard gaat met achtereenvolgende en verstoring of als dieren ernstig lijden als ze niet direct gedood en aangeschoten worden. Onderzoek heeft uitgewezen dat de kans groot is dat voor elke doodgeschoten vogel een andere vogel is aangeschoten, en dat een kwart tot een derde van de volwassen ganzen waar op gejaagd kan worden gewond met hagel in het lijf rondvliegt. Bovendien verstoort een jachtpartij de natuur en de recreatie en voedt het de beleving van onveiligheid voor mens en dier.

Het doden van dieren onder het mom van schadebestrijding heeft hooguit tijdelijk een effect, omdat de opengevallen plaats snel weer ingenomen wordt. In het geval dat er een probleem met in het wild levende dieren is, dan dient het waterschap het meest diervriendelijke effectieve middel toe te passen of met fysieke middelen dieren lokaal buiten te sluiten, totdat er een geschikte methode ontwikkeld is. Het waterschap heeft voor haar probleemgebieden specifieke verantwoordelijkheid om nieuwe, diervriendelijke middelen te ontwikkelen.

Maatregelen

- 10.1 Het waterschap ontmoedigt het hengelen onder meer via voorlichting, omdat hengelen bijzonder dieronvriendelijk en milieuvervuilend is. Zij stopt met de verhuur van haar visrechten en met het inrichten van hengelplaatsen op kosten van de gemeenschap (of anderszins).
- 10.2 Het waterschap heeft en houdt de verantwoordelijkheid voor het beheer van de wateren en de dieren die erin leven.
- 10.3 Daar waar mogelijk wordt de visstandbeheercommissie opgeheven. Zolang de commissie bestaat dient het waterschap te bevorderen dat natuur- en dierenbeschermingsorganisaties toe kunnen treden en dat afspraken worden gemaakt over het toepassen van de minst dier- en natuuronvriendelijke vanglocaties, type vistuigen en dodingsmethoden, naast onderzoek naar dodingsmethoden. Adviezen van de visstandcommissie oude stijl worden ondergeschikt gemaakt aan het belang van het advies van natuurbeherende of dierenbeschermende organisaties.
- 10.4 Lokaal onderzoek is nodig om de milieueffecten van het hengelen (onder meer loodvergiftiging en eutrofiëring) te kwantificeren.
- 10.5 De verhuur van jachtrechten op terreinen van het waterschap wordt stopgezet. Bij bestrijding van schade worden alternatieven ingezet (zie hoofdstuk 1).
- 10.6 Het waterschap ontwikkelt nieuwe diervriendelijke methoden om binnen haar verantwoordelijkheden problemen met in het wild levende dieren op te lossen.

11. Uitzetten van dieren

Het uitzetten van dieren van in ons land uitgestorven soorten dient tot het uiterste beperkt te worden, ervan uitgaande dat het biotoop bepalend is voor hun aanwezigheid. Slechts wanneer spontane terugkeer uitgesloten is door onnatuurlijke barrières, wanneer de oorzaak van het uitsterven volledig is weggenomen en wanneer de biotoop voldoende ruimte, rust en voedsel biedt, is uitzetting bespreekbaar.

De uitzetting van bevers en otters wordt gepresenteerd als succesvol, maar de betreffende dieren zijn in het buitenland uit hun bekende omgeving gevangen, in een kooi op transport gezet, veelal operatief van een zender voorzien, en volstrekt gestrest

een volledig onbekende omgeving in een Nederlands buitengebied ingestuurd. Hoeveel dieren ten behoeve van de introductie dood zijn gegaan (inclusief de betreffende uit het wild gevangen dieren zelf en eventueel achtergebleven partners of jongen) wordt meestal niet vermeld.

Een drastische aanpassingslag bij uitzetting geldt ook voor vissen die veelal eerst in een vissenhouderij of vijver worden gefokt. Hoeveel pootvissen er tijdens de fok, vangst, transport of na het uitzetten dood gaan is niet bekend. Ook zijn er vissen, die net als bij uitgezette zoogdieren via lijfelijke ingrepen van middelen worden voorzien om ze te kunnen volgen.

Het belang van het dier dient voorop te staan. En onder bovengenoemde voorwaarden kan uitzetting dan ook alleen gebeuren met dieren die na lange observatietijd in een groot afgezet areaal in het gebied waar ze uitgezet zouden moeten worden, ervan blijk hebben gegeven te kunnen overleven zonder menselijke steun. Als het dier dat niet kan, dan wordt het dier op een goede wijze verzorgd, zoals elk gehouden dier verzorgd moet worden. Het voorzien van zenders of andere manipulaties van het dier, waardoor het dier in stress raakt, zich minder goed kan aanpassen en meer ziektegevoelig wordt, is niet bespreekbaar.

Jonge migrerende palingen worden uit zee gevangen (paling kan niet gefokt worden) om ze vervolgens in het zoete water uit te zetten. De palingstand is steeds verder dalende; het uitzetten is daarbij symptoombestrijding. Veel van de palingen die de neiging hebben om van zee naar het zoete water te trekken, kunnen dat niet door de barricades die mensen hebben opgeworpen (afsluitdijk, sluizen, stuwen, dammen). Daarbij spelen de vervuiling van het water en de overbevissing een bepalende rol bij de bedreiging van de paling. Dat dient eerder opgelost te worden. Het waterschap dient hierop aan te dringen.

Maatregelen

- 11.1 Het waterschap zet geen dieren uit, tenzij spontane terugkeer uitgesloten is door onnatuurlijke barrières en de oorzaak van het uitsterven volledig is weggenomen, het biotoop voldoende ruimte, rust en voedsel biedt en het te introduceren dier in een voorfase in een afgerasterd areaal ook blijkt geeft goed te kunnen overleven. Het voorzien van zenders of andere manipulaties van het dier, waardoor het dier in stress raakt, zich minder goed kan aanpassen en meer ziektegevoelig wordt, is daarbij niet bespreekbaar.
- 11.2 Het waterschap staat niet langer toe dat vissen worden uitgezet.

12. Niet-inheemse diersoorten

Niet-inheemse dieren zijn niet meer weg te denken uit de Nederlandse natuur, maar lijken beschouwd te worden als het uitschot. Het waterschap kent ook niet-inheemse diersoorten, zoals nijlganzen, muskusratten, beverratten, wasberen, schildpadden (roodwang, geelwang, bijtschildpad e.d.), brulkickers, Amerikaanse nertsen, wolhandkrabben etc. De Flora- en faunawet sluit de bescherming ervan uit. Het enige dat overblijft, is de bescherming op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren.

De uitheemse dieren komen veelal in het wild terecht, omdat mensen ze eerst als productie- of als huisdier hielden en hebben vrijgelaten of laten ontsnappen. Verder speelt het transport (ballastwater van schepen) een belangrijke rol: dieren liften ongewild mee.

Het simpele feit dat de dieren een buitenlandse origine hebben, lijkt in de ogen van velen voldoende motief om deze dieren te bestrijden. Vaak wordt er ook een schadelijkheid bij vermeld om de noodzaak van bestrijding aan te dikken. Voor de Partij voor de Dieren is het minder van belang of een dier inheems of uitheems is. Het gaat niet om een eng conservatisme dat alleen de eigen soort eerst zet. Allerlei nieuwe, onverwachte dynamiek en biodiversiteit kunnen ook met niet-inheemse dieren worden bereikt. Het waterschap dient dan ook niet mee te doen aan de strijd tegen exoten. Het toekomstbeeld zou een dynamisch, zelfregulerend ecosysteem moeten zijn. Het waterschap hoort dan ook te onderzoeken welke invloed de huidige niet-inheemse diersoorten op de ontwikkeling van biodiversiteit en de lokale natuur heeft en in welke mate verspreiding verwacht kan worden.

Het in de natuur uitzetten van gehouden dieren is de kern van de oorzaak, vooral als het om gewervelde dieren gaat. Voor het dier vergt dat een enorme aanpassingsslag (zie hoofdstuk 11). Als de aanwezigheid van een exoot nadelig blijkt uit te pakken voor de processen in de natuur, dient deze oorzaak aangepakt te worden. Het waterschap dient dan ook voor te lichten over het uitzetten van dieren en de invulling te beïnvloeden van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren ten aanzien van dieren die ongeschikt zijn om te houden.

Maatregelen

- 12.1 Het waterschap dient geen dieren te bestrijden, tenzij er zwaarwegende motieven en geen alternatieven zijn. Voor zowel inheemse als niet-inheemse dieren dient een *'nee, tenzij'* beleid en de meest diervriendelijke weg gevolgd te worden.
- 12.2 Het waterschap dient te onderzoeken hoe belangrijk de huidige niet-inheemse diersoorten voor de lokale natuur en haar ontwikkeling zijn en welke mate van verspreiding verwacht kan worden.
- 12.3 Het waterschap dient voor te lichten over het ongewenst uitzetten van dieren en de invulling te beïnvloeden van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren ten aanzien van dieren die ongeschikt zijn om te houden. Het doel hiervan is dat het houden van deze dieren wordt tegengegaan.

Ten slotte

De Partij voor de Dieren is zich bewust van haar positie en mogelijke rol. Ze ziet zichzelf met nadruk niet als een one-issue partij. Waar zelfs one-issue partijen zoals de Boerenpartij en de ouderenpartijen er in het verleden in slaagden hun thema's ingang te doen vinden bij de zittende politiek, gaan onze missie en taakopvatting verder.

We zien grote analogie met de race van marathonloper Noah Bor die in de marathon van Athene startte als "haas in de marathon" om de andere lopers vaart te geven, maar als eerste finishte. De Partij voor de Dieren wil in eerste aanleg zo'n haas in de marathon zijn, die zittende partijen herinnert aan hun verantwoordelijkheid voor een diervriendelijker beleid. Onze hete adem is de wind in de rug voor diervriendelijke specialisten die in hun eigen partij onvoldoende steun en prioriteit vinden voor het opkomen voor dieren. Uit tal van politieke partijen ontvangen we steunbetuigingen, zelfs van zittende parlementsleden, voor ons streven dieren serieuze aandacht op de politieke agenda te bezorgen.

Om die reden hebben we er ook alle vertrouwen in dat zelfs het veroveren van slechts enkele zetels in het waterschap van doorslaggevende invloed zal kunnen zijn op de voorgestane beleidswijziging die dieren eindelijk de zorg zal moeten geven die ze verdienen.

Andere partijen blijken in hun partijprogramma's én in hun beleid keer op keer gemakkelijk de dieren te 'vergeten' omdat er zoveel belangrijke mensenonderwerpen op de agenda staan waardoor dieren nooit aan de beurt komen.

Dat gaat veranderen met de inbreng van de Partij voor de Dieren in de waterschappen.

Daarnaast zal blijken dat we als partij staan voor een andere manier van denken die de traditionele links/rechtstegenstelling overstijgt. Een beschavingsoffensief dat niet alleen zal zorgen voor betere leefomstandigheden voor dieren, maar ook voor een meer aangename en duurzame samenleving.

Onze inzet is een andere, soortoverstijgende manier van kijken naar de mens en zijn omgeving, waarin werkelijke waarden die het (over)leven van mens, dier en milieu betreffen, centraal staan en onderdeel gaan worden van het dagelijks leven van steeds meer burgers.

We zullen ons er met alles wat in ons vermogen ligt voor inzetten om zoveel mogelijk van onze verbetervoorstellen voor het huidige beleid doorgevoerd te krijgen.

We zijn er klaar voor, en bereid tot het sluiten van coalities met iedereen die een betere, diervriendelijke duurzame wereld wil helpen realiseren. Vanuit welke achtergrond dan ook!